מפניני הפרשה - מאמר

מבחנו של מנהיג

כיצד נבחר משה רבנו, הרועה הנאמן שנשא את העם ארבעים שנה כאשר "**ישא האומן את היונק**" לתפקידו? כך אומר המדרש בפרשתנו: "**ה' צדיק יבחן**" **וכמה הוא בוחנו? במרעה צאן**".

בדק את דוד בצאן ומצאו רועה יפה, שנאמר: "**ויקחהו ממכלאות צאן**", שהיה כולא את הגדולים ומוציא את הקטנים בתחילה, כדי שירעו העשב הרך, חלקו העליון של הדשא. ואחר כך מוציא הזקנים, כדי שיאכלו הגבעולים. ואחר כך מוציא הצעירים, שיאכלו השורשים.

אמר הקב"ה: מי שיודע לרעות הצאן איש כפי כוחו, יבוא וירעה בעמי. זהו שנאמר: "**מאחר עלות הביאו, לרעות ביעקב עמו**"...ואף משה, לא בחנו הקב"ה אלא בצאן".

אמרו רבותינו: כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאן יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו, עד שהגיע לחורשה. כיון שהגיע לחורשה נזדמנה לו בריכה של מים, ועמד הגדי לשתות.

כיון שהגיע משה אצלו, אמר: אני לא הייתי יודע שהיית רץ מפני הצמא, עייף אתה! הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקב"ה: 'יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חייך, אתה תרעה צאני ישראל'. זהו שנאמר: "ומשה היה רועה". מה נקח משני סיפורים אלו. כאשר מתמנה אדם לרועה של קבוצה, מנהיג ומדריך, אב ופטרון, אין די שידאג לקבוצה בכללותה. ואין הבדל אם זו משפחה, כיתה או קהילה. אין די להביאם ל 'מקום מרעה' ושיסתדרו לבד: "**בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינהלני**".

דוד המלך, עוד בנערותו, דאג לכל קבוצה וקבוצה בעדר, התחשב במגבלותיה ובצרכיה. בגדיים הרכים ובתיישים הקשישים. היה - יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו.

דוד המלך דאג לכל מגזר, לכל קבוצה. משה רבנו ירד עד לדאגה לפרט, לכל יחיד: "**אמר משה לפני הקב"ה, ריבונו של עולם, ימות משה ומאה כיוצא בו, ולא תינזק ציפורנו של אחד מישראל!**"

כשברח גדי, לא השיבו לעדר בגערה. כנראה מציק לו משהו, יש לברר מהו. עקב אחריו בעניין, הלך אחריו לחורשה. צמא היה, לא היה בו כוח להמתין שהעדר ישתה. עכשיו יש להשיבו לעדרו. עייף להלך, ונשאו על כתפו.

ואמר אחד מגדולי ישראל: מבחנו של משה רבינו היה, האם מודע הוא לכך שהעדר מורכב מגדיים! איזו הגדרה נפלאה! יש מנהלים, שמנהלים בית ספר. יש מורים, המלמדים כיתה וטעות בידם. עליהם לדעת שבית הספר פירושו כך וכך מאות תלמידים, שכל אחד מהם עולם מלא הוא!

וכיתה מונה עשרות תלמידים, ויש להשגיח על כל תלמיד ותלמיד בנפרד. גם על הנחשלים, אולי בעיקר על הנחשלים. על אלו שיוצאים מן העדר, שפורשים לחורשות.

הגמרא מספרת שרבי חייא הגדול לא התמנה לרשות הישיבה כממלא מקומו של רבנו הקדוש, משום שנשא בתפקיד נעלה יותר: היה מורה לגיל הרך! זה נכון לגבי החינוך בכיתה, ולגבי החינוך במשפחה: "חנוך לנער- כל נער - על פי דרכו". לכל אחת התייחסות אחרת ותשובה שונה. כה צאצאים במשפחה, ואין אחד דומה לאחיו. וכל אחד דורש התייחסות בפני עצמו, מעקב אוהד ומבין, כמעקבו של משה רבנו!

בין אדם לחבירו

האיסור לדבר לשון הרע כולל גם דיבור שברור שלא יגרום שום נזק לחבירו, מפני שעצם העיסוק בחסרונותיו של הזולת הוא איסור בפני עצמו.

מן התורה אסור לדבר לשון הרע על אנשים חיים, אבל חז"ל אסרו לבזות ולחרף את המתים, וכתבו הפסוקים שיש תקנה וחרם קדמונים שלא להוציא לעז ושם רע על המתים. וכן אסור להוציא שם רע על ארץ הקודש – "ארץ ישראל" והרי מובא בתורה שדור יוצאי מצרים נענשו בארבעים שנה במדבר, ושם גם מתו, על שום שהוציאו דיבת הארץ רעה.

שואל ומשיב

שאלה: לגבי מה שנוהגים כשבא אדם גדול בתורה לבקר במוסד תורני, וכדומה לקבל פניו בשירה וזמרה, בפסוק: "שאו שערים ראשיכם" – האם נכון להניחם במנהגם, או שמא יש לבטלו שהרי פסוק זה נאמר על הקב"ה, והיאך אומרים אותו כלפי בשר ודם?

תשובה: בירושלמי ערובין פרק ה' - א' הובא: כל המקבל פני רבו כמקבל פני שכינה, שנאמר: והיה כל מבקש ה' יבא אל אהל מועד.

ובמסכת קידושין לא: אמרו: רב יוסף כשהיה שומע קול צעדי אמו כשהייתה נכנסת לחדרו, היה קם מלוא קומתו, ואומר: הריני קם מפני כבוד השכינה שנכנסת, כלומר, הואיל והתורה הקישה כיבוד אב ואם לכבוד המקום כמובא בבבא מציעא לב. ה

מכבדם כאילו מכבד את השכינה. ובקידושין שם אמרו: בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אומר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכיבדוני.

כבר שנינו בבבא מציעא לג. כבוד רבו קודם לכבוד אביו, שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו שמלמדו תורה מביאו לחיי העולם הבא.

לכן כשנכנס אדם גדול בתורה למקום מסוים, הרי כאילו השכינה נכנסת עמו, ואפילו אם לא למד ממנו כלל, הרי דין גדול הדור כדין רבו מובהק, כמבואר בתוספות ברכות לא: ובבא קמא דף מא:

לכן מותר לומר הפסוקים שאו שערים ראשיכם, מי הוא זה מלך הכבוד וכו', ועוד שכל שמפרשים בעצמם באר היטב שכוונתם לקב"ה, הרי ניכר הדבר שכוונתם לשמים, והולקים כבוד לשכינה הנכנסת עמו.

מובא במדרש בראשית רבה פרשה פו' "אמר רשב"י בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמהם". מצאנו שהקב"ה חלק כבוד לצדיקים יותר מכבודו יתברך, כמובא במגילה יח. אמר רבי אלעזר, מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, שנאמר ויקרא לו אל אלוקי ישראל.

סיכום: הנוהגים לקבל פני אדם גדול בתורה בשירה בפסוק: "שאו שערים ראשיכם" יש להם על מה לסמוך והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. (עפ"י שו"ת יהוה דעת חלק ג' - עג')

מפניני הפרשה - רעיון

מלך חדש

המציאות מראה שיש חוקיות בתהליכי הגלות - יהודים באים לארץ מסוימת, הם מתקבלים בה ברצון, והם משתלבים במערכותיה הכלכליות והחברתיות. רבים מהם תורמים לשגשוג הכלכלי של אותה ארץ. הם מקימים מתוכם אנשי מדע, אישי תרבות, ובעיקר גאונים פיננסיים. בשעה שהארץ נקלעת למשבר כלכלי מצילים יהודים את כלכלת הארץ. ואז, "ויקם מלך חדש" - קם דור או משטר חדש, שאינו מכיר בתועלת שהיהודים הביאו ועודם מביאים לאותה ארץ. היהודים הופכים להיות לצנינים בעיני המשטר, המסית נגד היהודים המוצגים כגורם עוין והרסני. מאשימים אותם בפזילה לעבר אויביה של המדינה. "המלך החדש" מתחיל לחפש אמצעים לדכא בהם את היהודים, איך לצמצם את השפעתם, כיצד ליטול מהם את זכויותיהם ולהפלותם לרעה.

תהליך זה החל במצרים בראשית צעדינו להפוך ממשפחה לעם, עשינו צעדים ראשונים של עם עצמאי - "יעקב ובניו" החלו נעשים "בני ישראל", וכבר פקדה אותנו התופעה של שנאת ישראל. כדברי ימי עם ישראל, כך דברי ימי שנאת ישראל. לשנאה זאת אין לא צריך השונא סיבות אמיתיות.

לשנאה זאת אין גורמים רציניים והיא אינה צומחת על רקע מסויים. יוצרי השנאה, נושאיה ומטיפיה, כבר יודעים לבסס אידיאולוגיה רעיונית לדיכוי היהודים, רדיפתם והפיכתם לעבדי מם. אבל עתיקה היא גם התגובה היהודית לרדיפות: "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ". הרדיפות מחשלות את היהודים. דווקא הן מגבירות את תאוות החיים של היהודי ומחדדות את כישרונותיו לעבר הישגים מעוררי השתוממות. שונאי ישראל אומרים: "פן ירבה", התגובה המיידית של בני ישראל משיבה: "כן ירבה".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

החייל רס"ר גלעד בן דניאל ושרית אלמליח הי"ד

ויקטור בן שרינה תמאם ע"ה | אהרון בן הלנה הכהן ז"ל | רחל בת סוליקא דנינו ע"ה | רבקה פרי בת ג'ונג'ון תפילין ע"ה
ר' משה בן סוליקא עמור ז"ל | שלום בן שלום כתריאל ע"ה | תמר בת מימה פרץ ז"ל | קטי קדן בת מילי בונומו ז"ל
רפאל בן עלושה הכהן ז"ל | ויקטור חיים בן מיה חדד ז"ל | מרים בת בוליסה שרם ז"ל | פרחה (פאני) בת סעדה מיארה ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב הי"ד

בס"ד יז' לחודש טבת ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 15
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת שמות
מפטירים

ספרדים: "דברי ירמיהו" (ירמיה א' א')
אשכנזים: "הבאים ישרש יעקב" (ישעיה כז' ו')

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת: 16:42
יציאת השבת: 17:41
זמן רבנו תם: 18:15

שמירת קדושת התפילין - עפ"י פסיקת מרן בש"ע ופוסקים האחרונים

שמירת קדושת התפילין כוללת שני חלקים: א. שמירת האדם על קדושתו ומהי דרך ההתנהגות הראויה כאשר מונחות עליו התפילין. ב. שמירת הקדושה של התפילין עצמן, בין כאשר הם מונחות על האדם ובין כאשר אינן מונחות עליו.

קדושת האדם שמונחות עליו התפילין

מקור בתלמוד

במסכת שבת מט. באה לידי ביטוי החשיבות של שמירת קדושת התפילין וממה יש להישמר כשמונחים על האדם: "**אמר רבי ינאי: תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. מאי היא? אביי אמר: שלא יפיח בהן. רבא אמר: שלא יישן בהן. ואמאי קרי ליה בעל כנפים? שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו. והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור אחד - ריץ מפניו, ורץ אחריו. וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו: מה זה בידך? אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים**".

מפרש רש"י: שלא יפיח: שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: **שלא יישן בהן**: שמא יפיח או יראה קרי, **אבל אם יכול להיזהר שלא יישן בהן – כל הגופים נקיים בהפחה, שיכולין להעמיד עצמן: ינקרו את מוחו**: שהוא תחת התפילין: **ינקרו**: לשון ניקור עינים: **קסדור**. (פקיד, משרת) שהיה ממונה על כך: **כנפי יונה**: כדמפרש לקמיה, **מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה, שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים**:

רמב"ם

מפסיקת הרמב"ם בהלכות תפילין, פרק ד' הלכה כה' עולה שהקדושה של התפילין כשהם על האדם דורשת לא רק זהירות מהתנהגות בזויה כגון לא לישון איתם ולא להפיח בהם, אלא גם התרכזות חיובית בענייני קדושה והימנעות מקלות ראש ומהשבות רעות: "**קדושת תפילין קדושתן גדולה היא, שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק. לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא. אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או בלא תפילין**".

במעשה רוקח כתב שראויים הדברים למי שאמרן, והוסיף שמה שכתב "הוא עניו..." עפ"י הדין אמר זאת, שאסור להסיח דעתו מהם קל וחומר מהציץ וכו'.

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן בשו"ע בסימן לז' פסק שהיה ראוי להניח את התפילין כל היום, ומה שאין עושים כן, הוא מפני שלא כל אדם יכול להיזהר בקדושתם: "**מצותן להיותם עליו כל היום, אבל מפני שצריכים גוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם, ואין כל אדם יכול ליזהר בהם, נהגו שלא להניחם כל היום. ומכל מקום צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת קריאת שמע ותפילה**".

איסור הסחת הדעת מהתפילין

איסור הסחת הדעת מהתפילין נלמד מהציין שהיה על מצח הכהן הגדול. בשניהם, שם ה' נמצא על ראשו של האדם. כמובא במסכת שבת יב. ומבואר שם, שאיסור הסחת הדעת מהתפילין מחייב משמוש והתעסקות תמידית בהן כדי שלא ישכח שהן עליו: "...**דאמר רבה בר רב הונא: חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה, קל וחומר מציץ: מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת - אמרה תורה 'והיה על מצחו תמיד' (שמות כח, לח) - שלא יסיח דעתו ממנו, תפילין שיש בהן אזכרות הרבה - על אחת כמה וכמה**".

רמב"ם

וכן פסק להלכה הרמב"ם בהלכות תפילין פרק ד' הלכה יד' שאדם חייב למשמש בתפילין בכל זמן שהם עליו, כדי שלא יסיח דעתו מהם.

פסיקת מרן להלכה בש"ע

וכן פסק להלכה מרן בש"ע סימן כח' סעיף א' שאדם חייב למשמש בתפילין כשהם עליו בכל שעה, כדי שלא יסיח דעתו מהם. והוסיף שגם בזמן קריאת שמע צריך למשמש בהם, בשל יד ואחר כך בשל ראש.

"**חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה, שלא יסיח דעתו מהם. וימשמש בשל יד תחילה, וכשיאמר 'וקשרתם לאות על ידך' ימשמש בשל יד, וכשיאמר 'והיו לטוטפות בין עיניך' ימשמש בשל ראש**".

משנה ברורה

במשנה ברורה סימן כח' ס"ק א' וב' מדגיש שאין כוונת מרן בכל שעה ממש, אלא בכל פעם שנזכר בהם וכי הדבר מועיל לתקנם שיהיו במקומם.

ילקוט יוסף

בספר 'ילקוט יוסף ציצית' בסימן כח' הדגיש שהצורך למשמש בתפילין מידי פעם, אינו מצווה מהתורה, אלא מדרבנן, וכן כותב שבאמצע תפילת שמונה עשרה ובזמן לימוד תורה אין צורך למשמש בהם.

בן איש חי

בספר 'בן איש חי' שנה ראשונה פרשת שמות כתב שבברכת יוצר אור ימשמש בתפילה של יד בלבד ולא בשל ראש ומוסיף עצה נוספת.

סיכום

קדושת תפילין גדולה היא לכן, חייב אדם למשמש בהם מזמן לזמן, שלא יסיח דעתו מהם. המצווה שיהיו על האדם כל היום, אך מפני שצריכים גוף נקי ושלא יסיח דעתו מהם, נהגו שלא להניחם כל היום.

פינת העורך

"**ויסתר משה פניו, כי ירא מהביט אל האלוקים**" (פרק ג'- ו') הרמב"ם למד מפסוק זה: "**אין ראוי לאדם להתפרץ במדעי האלוקות (בגון חוכמת הקבלה) בהשערה ראשונה, בלי שיכשיר עצמו בחוכמות וידיעות, ויטהר כל מידותיו כראוי, וירמן תאוותיו ורצונותיו, ורק אז ייגש לחקור... וייבוש, וייעצר, ויעמוד, עד שיתקדם לאט לאט...**

ברכות מכל הלב

ברכות רבות מעומק הלב וברכת מזל טוב ליהודה קרסנטי הי"ו ולבחירת ליבו אוליה קרבצוב הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם.
יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לחופתכם בקרוב ותיזכו להקים בית נאמן וכשר בישראל המושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לשרון ופנינת חן לוי הי"ו לרגל נישואיהם. ולמשפחותיהם משפחת לוי הי"ו ומשפחת רחמנוב הי"ו.
יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

מאיזה כמות מברכים ברכה ראשונה ואחרונה

רא"ש

הרא"ש במסכת ברכות פרק ו' סי' כתב שעל אכילת פחות משיעור כזית ממאכל, יש לברך ברכה ראשונה, אבל ציין אם יש לברך את הברכה המיוחדת לאותו מאכל, או לברך ברכת "שהכל".

"אמר רבי חייא בר אבא אני ראיתי את רבי יוחנן שאכל זית מלוח ובירך עליו תחלה וסוף, אמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרבי זירא האי זית מלוח כיון דשקלתיה לגרעיניתיה בצר ליה שיעורא. אברכה אחרונה קבעי אבל ברכה ראשונה אפילו כל דהו מברך, דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה".

רמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ג' בהלכה יא' פירט על מה מברכים ברכת המזון כברכה אחרונה ועל מה מברכים מעין שלוש כברכה אחרונה, ובהלכה יב', כתב שעל אכילת פחות מכזית ממאכל מברכים עליו ברכה ראשונה את הברכה המיוחדת לאותו מאכל: **"כל שמברכין עליו בתחילה המוציא מברכין לאחריו בסוף ברכת המזון כסדרה ארבע ברכות, וכל שמברכין עליו בתחילה בורא מיני מזונות מברכין בסוף לאחריו ברכה אחת מעין שלש חוץ מן האורז". "במה דברים אמורים שאכל מכזית ולמעלה אבל אכל פחות מכזית בין מן הפת בין משאר אוכלין, והשותה פחות מרביעית בין מן היין בין משאר משקין, מברך בתחילה ברכה הראויה לאותו המין ולבסוף אינו מברך כלל".**

פסיקת הטור

הטור בסימן רי' פסק: **"ברכה ראשונה אין לה שיעור שעל כל הדברים מברכים לפניהם בכל שהו שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה"**, אבל לא הדגיש שמברכים את הברכה המיוחדת לאותו המין.

פסיקה להלכה בשו"ע

מרן בשו"ע בסימן רי' סעיף א' פסק שעל אכילת פחות מכזית ממאכל, מברכים את הברכה ראשונה המיוחדת לאותו מאכל. עוד פסק, שכדי לא להיכנס לספק ראוי לא לאכול דבר שהוא כברייתו ששיעורו פחות מכזית.

"האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, והשותה פחות מרביעית בין מיין בין משאר משקים, מברך תחילה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל, ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו, כגון גרגיר של ענב או של רימון, שמברכין לאחריו אף על פי שאין בו כזית, לכך נכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית. הגה: ולא מקרי בריה אלא אם אכלו כמות שהוא, אבל אם לקח הגרעין ממנו, לא מקרי בריה (הר"י פרק כיצד מברכין ובית יוסף בשם רשב"א), ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של יין אם מברכין אותה על כזית; לכן טוב ליזהר שלא לשתות (אלא) פחות מכזית, או רביעית.

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רי' ס"ק א' פירט את הצירופים השונים לכזית או לרביעית לברכה אחרונה, אחד הדברים שכתב הוא שלחם השרוי במשקה, המשקה הבלוע בו נחשב לאוכל ומצטרף לכזית לברכה אחרונה.

"...כל האוכלין מצטרפין לכזית לברך עליהן ברכה אחרונה הראויה להן...אכל חצי זית משבעת המינין וחצי זית אחר מברך אחריהן בורא נפשות רבות, והוא הדין כשאכל חצי זית פת וחצי זית מדבר שמברכין בורא נפשות רבות מברך בורא נפשות רבות וכל המשקין מצטרפין לרביעית האוכל והשותה (דהיינו שאכל פחות מכזית ושתה פחות מרביעית) אין מצטרף אפילו לענין בורא נפשות רבות. ציר שעל גבי ירק מצטרף לכזית דכל אכשורי אוכלא (משקה הבא למתק אוכל) אוכלא הוא והוא הדין בפת השרוי במשקה או ביין או ברוטב אבל אם אכל הפת עם הרוטב בלא טבול..."

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן בסימן רי' סעיף א' פסק שעל אכילת פחות מכזית ממאכל, מברכים את הברכה ראשונה המיוחדת לאותו מאכל. וכן פסק, שהשיעור לברכה אחרונה על כל סוגי המשקים הוא רביעית.

"...ושיעור כזית ורביעית אינו אלא לעניין ברכה אחרונה ולא לראשונה דאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה.

וכל אחד ברכתו כמו שהוא גם בפחות מכזית דלא כיש מי שסובר דעל פחות מכזית בכל דבר ברכתו רק שהכל (עיין בית יוסף), דאינו כן אלא הברכה בפחות מכזית כמו בכזית וכן במשקין..."

"ובעיקר דין משקין דצריך רביעית לברכה אחרונה זהו דעת הרמב"ם בפרק ג' בין ליין בין לשארי משקין.

ורבותינו בעלי התוספות נסתפקו ביין אם צריך רביעית או די בכזית לברכה אחרונה ולכן יש ליזהר שלא לשתות אלא או פחות מכזית או רביעית וסוגיא דעלמא אזלא כהרמב"ם.

וכן נראה דעת רבותינו בעלי השו"ע ויש סוברים שיעור דמלא לוגמא עיין בסימן קצ' ועוד בארנו שם דאין חילוק בין משקה למשקה דלא כיש מי שסובר דבי"ש כיון שהוא חזק די לברכה אחרונה גם פחות מרביעית..."

ילקוט יוסף

בספר ילקוט יוסף בסימן רי' סעיף א' כתב שעל אכילת פחות משיעור כזית מכל מאכל, חובה לברך ברכה ראשונה, והברכה היא הברכה המיוחדת לאותו מאכל.

"האוכל פחות מכזית בין מפת בין משאר אוכלים, וכן השותה פחות מרביעית, בין מיין בין משאר משקים, מברך תחלה ברכה הראויה לאותו המין, ולאחריו אינו מברך כלל. אפילו אם אכל בריה שלימה, כגון גרגיר של ענב או של רימון. ולכתחילה נכון ליזהר שלא לאכול בריה פחות מכזית".

בסעיף ב' כתב שראוי לאכול ממאכל שיעור פחות משמונה עשרה גרם (שהוא שיעור שליש ביצה), או יותר מעשרים ושבע גרם (שהוא שיעור חצי ביצה), וזאת משום שיש מחלוקת האם כזית הוא שליש או חצי ביצה.

"לכתחילה יש ליזהר שלא לאכול עוגה או פירות כ - 18 גרם, כדי שלא יכנס בספק ברכה אחרונה, אלא יאכל פחות מ - 18 גרם, או יותר מ - 27 גרם. ואם אכל כ - 18 גרם, ישתדל לאכול עוד עד שיעור 27 גרם, ואז יברך ברכה אחרונה, ואם אי אפשר לו לאכול עוד, לא יברך ברכה אחרונה".

בסעיף ג' פסק בניגוד למשנה ברורה, שהמשקה הבלוע בלחם או בעוגה אינו מצטרף לכזית לברכה אחרונה.

"מי שמטבל ביסקויט לתוך כוס תה או קפה, ועל ידי כך הגיע משקל הביסקויט לכ - 27 גרם, ואכלו, אינו מברך ברכה אחרונה, שאין התה מצטרף לשיעור ברכה אחרונה".

בסעיף ה' כתב שהנכון לא לשתות יין או שאר משקים כשיעור כזית, אלא או שישתה רביעית כדי שיברך ברכה אחרונה, או פחות משיעור כזית. ובדיעבד אם שתה יותר מכזית, ופחות מרביעית, לא יברך ברכה אחרונה.

"טוב ליזהר לכתחלה שלא לשתות יין או שאר משקים כשיעור כזית, אלא או שישתה שיעור רביעית כדי שיברך ברכה אחרונה, או פחות משיעור כזית. ובדיעבד אם שתה יותר מכזית, ופחות מרביעית, אינו מברך ברכה אחרונה".

סיכום

אדם האוכל פחות משיעור כזית מכל מאכל או שותה פחות מרביעית מכל משקה מברך עליו את הברכה הראשונה הראויה לאותו מאכל, ואינו מברך עליו ברכה אחרונה כלל.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק א': המלבי"ם כתב ולגבי פסוק ד': **"יושב בשמים ישחק אדני ילעג למו"** – שיושב שמים הקב"ה, אינו מעניש. בהמשך מסביר מדוע? מפני שאמנם לרשעים נראה שה' שוחק עימהם ואינו כועס עליהם, בסוף הם יקבלו את עונשם באופן פתאומי כאשר תגדש סאתם.

אכן לגבי פסוק ה' **"אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו"** מבאר מלבי"ם שתגובת ה' תבוא מיד: **"אז, בעת שידבר אליהם פתאום באפו, אז יבהלמו בחרונו ששם במו להעניש, אז ידבר אליהם לאמר".**

ולגבי פסוק ו': **"ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי"** מבאר מלבי"ם שתגובת ה' למרד נגד מלכות בית דוד שמשיחתם למלכות הייתה מאת ה': **"ואני נסכתי מלכי, אתם רוגשים למרוד, ואני בעת ההיא שחשבתם לפרוק עול מלכות בית דוד, בעת ההיא נסכתי מלכי, שע"י מרידתכם יתגלה שהוא הנמשח מאתי למשול על ציון הר קדשי".**

ולגבי פסוק ז': **"אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך".** מבאר מלבי"ם שאומנם יש חוקים להתנהגות המדינה, ויש חקים ודתות בין העמים, וכל מי שעובר עליהם ויוצא בכוח להחריב עמים ולגזול נחלתם, הרי הוא נחשב לעריץ. אולם הדבר שונה כאשר עם ישראל ומלכות בית דוד יוצאים לכבוש גוים ולהחריד ממלכות, מפני שה' אשר הארץ ומלואה שלו נתן להם רשות לזה. **"...כמו שיש חקים ודתות להתנהגות המדינה, כן יש חקים ודתות בין העמים, חקים כוללים בכל המדינות. למשל, חק קבוע ונימוס כולל, שאין לעם ומלך ליפול על גבולות מלכים ועמים בלא איזה טענה מספקת, וכל העובר על החקים האלה ויצא בזרוע להחריב עמים ולגזול נחלתם, יקרא בשם עריץ מרגיז הארץ וכדומה, אבל אני בצאתי לכבוש גוים ולהחריד ממלכות אספר את החק והנימוס שניתן לי ע"ז מאת ה', שה' אשר הארץ ומלואה שלו נתן לי רשות ע"ז ושם אותה לי לחק ולמשפט...**

...ומהו החוק? ה' אמר אלי, אחר שבני אתה, ואני היום ילדתיך, ממליץ כאילו היום עת הגשו גוים נגדו למרוד בו, ילד אותו ה' והיה לו לבן למשול על הכל, כבן המושל בנכסי אביו, כמ"ש ואני נסכתי מלכי..."

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שעל ידי המשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית. ביאר המלבים ששלמה המלך קובע שספרו מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

לגבי פסוק י': **"בני אם יפתוך חטאים אל תבא"** מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר ששיאמר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים.

לגבי פסוק יא': **"אם יאמרו לכה אתנו נארבה לדם נצפנה לנקי חנם"** האב מדריך את בנו, שאם בני חבורה שלילית יאמרו לו - לכה אתנו נארבה לדם, אם יפתוהו חברת רוצחים" – דרכם של בני חבורה שליליים, כמו שודדים היא לפעול באחת משתי הדרכים.

דרך אחת היא כאשר האנשים הנשדדים עומדים על נפשם, אז הולכים השודדים בדרך מארב ובחבולות מלחמה איך לנצח אותם וללכוד אותם ושופכים את דמם – על זה נאמר בפסוק "נארבה לדם".

הדרך השניה היא שכאשר הנשדדים הם אנשים חלשים או רכי לבב ולא ילחמו נגדם, על זה נאמר בפסוק "נצפנה לנקי חנם".

אז השדודים נקיים ואין חייבים מיתה בדין שהרי לא לא לחמו נגדם, וכל מה שיעשו להם רע הוא חנם שאין להם עליהם טענה להרע להם ע"י שלחמו והרגו מהם, ולכן השתמש בלשון נצפנה שלא באו דרך מארב ומלחמה רק מסתירים את עצמו בדרך ליפול עליהם בעברם ולשדדם.

"אם יאמרו לכה אתנו נארבה לדם, אם יפתוהו חברת רוצחים, והנה זה יהיה בשני אופנים, שלפעמים יעמדו השדודים נגדם וילחמו על נפשם, ואז ילכו הרוצים דרך מארב שיארבו עליהם בתחבולות מלחמה איך יכבשו אותם וילכדום, ואז יהיה שפיכת דם ביניהם, ועז"א נארבה לדם, ולפעמים שהשדודים המה אנשים חלשים או רכי לבב ולא ילחמו נגדם, ועז"א נצפנה לנקי חנם, שאז השדודים נקיים ואין חייבים מיתה בדין הרוצחים, כי לא לחמו אתם, וכל מה שיעשו להם רע הוא חנם שאין להם עליהם טענה להרע להם ע"י שלחמו והרגו מהם, וע"ז תפס לשון נצפנה שלא באו דרך מארב ומלחמה רק מסתירים א"ע בדרך ליפול עליהם בעברם ולשדדם:

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. מה עשה משה רבינו כשראה את הסנה בוער באש ולא נאכל?

א. רץ לקרא ליתרו חותנו. ב. רץ לחפש מים לכבות את השריפה.

ג. התקרב לראות מדוע הסנה לא בוער. ד. ברח משם, שלא להישרף.

2. את מי שלח ה' לפגוש את משה בדרכו חזרה מבית יתרו למצרים?

א. את עמרם אביו. ב. את מרים אחותו.

ג. את אהרון אחיו. ד. שבעים מזקני ישראל שיעזרו לו.

3. מה עשה משה רבנו למצרי שהיכה את העברי?

א. העמיד אותו למשפט אצל פרעה. ב. המית אותו וטמן אותו בחול.

ג. הזהיר אותו שלא יעשה זאת שוב. ד. החזיק במצרי והעברי החזיר לו.

שאלה עפ"י בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

7. משה רבנו מקבל ציווי להגיד את שמו של ה' לבני ישראל, למי? (ג')

א. לכל עם ישראל המשועבדים כדי להסיר מעליהם היאוש. ב. לפרעה.

ג. לשבט לוי, השבט שלא שועבד. ד. לזקנים שבדור.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "...**והנה ידו מצורעת כשלג**" (פרק ד') **מה רמז ה' למשה באות זה?**

א. שיציאו ביד חזקה וזרוע נטויה. ב. ביציאת מצרים יהיו טהורים כשלג.

ג. שהוציא שם רע על ישראל. ד. תשובות א' וב' נכונות.

5. "**וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**..." (פרק ה') **היכן היו הזקנים שנילוו אליהם?**

א. המתינו בחוץ. ב. נשארו עם בני ישראל לחזקם ולעודדם.

ג. נשמטו ועזבו אחד אחד. ד. ניסו לשכנע את הרטומי מצרים.

6. משה רבנו רעה את צאן יתרו ולקחם "אחר המדבר" - מדוע? (פרק ג')

א. להריחק מגזל שלא ירעו בשדות אחרים. ב. להקשות על המצרים למוצאו.

ג. כדי לתכנן את הגאולה ללא הפרעות. ד. תשובות א' וב' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

8. מדוע שועבדו בני ישראל ועבדו את מצרים? (פרק ב')

א. מפני שכך הייתה גזירה מלפני ה' יתברך. ב. כדי שיעריכו את הגאולה.

ג. כעונש על כך שעבדו את גילולי מצרים. ד. כדי שיצעקו אל ה'.

ברכות והודעות

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות לימוד והכנה משמעותי וחווייתי לקראת בר מצוה או בת מצוה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941